Rênûsî Kurdî

MISTEFA ÊLXANÎZADE

Fêr Bûni zimani Kurdî Be
Dû Rênûsi Latin w Arami

ڕێنووسی کوردی

مستەفا ئێلخانیزادە

فێر بوونی زمانی کوردی
بە دوو ڕێنووسی لاتین و ئارامی

ڕێنووسی کوردی

سرشناسه: ایلخانی‌زاده، مصطفی، ۱۳۲۴.
عنوان و نام‌پدیدآور: ڕێنووسی کوردی به ئەلف و بێی لاتینی، مستەفا ئیلخانی‌زادە
مشخصات نشر: تهران؛ آنا، ۱۳۸۸.
مشخصات ظاهری: ۵۰ ص.
شابک: ۰-۶۲۶۸۷۶-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا
یادداشت: کردی- لاتین
موضوع: کردی- خودآموز
موضوع: شعر کردی، قرن ۱۴
ردەبندی کنگره: ۱۳۸۸ ۹۳ الف ۲۱/۳۲۵۶ PIR
ردەبندی دیویی: ک ۹ فا ۴
شماره کتابشناسی ملی: ۱۷۹۲۴۱۷

ڕێنووسی کوردی به ئەلف و بێی لاتینی
مستەفا ئیلخانی‌زادە
طراح جلد: افشین بهاری‌زر
حروفچین: سمن پرویزی
ناظر چاپ: شوان طاهری
قیمت: ۱۰۰۰ تومان
تیراژ: ۲۰۰۰ جلد
مرکز پخش: سنندج، پاساژ عزتی، کتاب کانی ۲۲۲۵۲۵۹

ڕێنووسی کوردی

به ئەلف و بێی لاتینی

مصطفی ایلخانیزاده

ناوەرۆک

پێشەکی ---- ٥
ئەلف و بێی کوردی بە لاتین ---- ٦
پیتەکانی کوردی بە ئەلف و بێی
عەرەبی و لاتین ---- ٧
ئا ا ---- ٨
ب ---- ٨
پ ---- ٩
ت ---- ٩
ج ---- ١٠
چ ---- ١٠
ھ ---- ١١
ح ---- ١٢
خ ---- ١٢
د ---- ١٣
ر ڕ ---- ١٣
ز ---- ١٤
ژ ---- ١٤
س ---- ١٥
ش ---- ١٦
غ ---- ١٦
ف ---- ١٧
ق ---- ١٨
ک ---- ١٨
گ ---- ١٩
م ---- ٢٠
ن ---- ٢١
ڤ ---- ٢١
و بێدەنگ ---- ٢٢
ی ---- ٢٣
ـە (ە) ---- ٢٤
ێ ---- ٢٤
(ی) دەنگدار (بزوێن) ---- ٢٤
کورتە بزوێن (بزرۆکە) ---- ٢٦
و (دەنگداری کورت) ---- ٢٦
وو (دەنگداری درێژ) ---- ٢٧
ۆ (واوی کراوە) ---- ٢٨
حەسەن(ی) سەلاح (سۆران) ---- ٢٩
کاک حوسێن(ی) شێربەگی ---- ٣٠
فەورزییە سولتانبەگی ---- ٣١
ڕەشید(ی) یاسەمی ---- ٣٢
ئەحمەد(ی) قازی ---- ٣٢
لەتیف ھەڵمەت ---- ٣٣
چەند خاڵی ڕێنووسی و زمانەوانی ---- ٣٥
چەند نموونە پرسیار بۆ تاقیکاریی
خوێندکاران ---- ٣٦
غەزەلێک لە ئەدەب ---- ٣٨
غەزەلێک لە گۆران ---- ٣٩
غەزەلێک لە قانع ---- ٤٠
غەزەلێک لە نالی ---- ٤١
غەزەلێک لە ئاوات ---- ٤٢
غەزەلێک لە ھەژار ---- ٤٣
غەزەلێک لە ھێمن ---- ٤٤
غەزەلێک لە ھێدی ---- ٤٥
غەزەلێک لە ڕاوچی
(مەلا کەریم عەزیزنەژاد) ---- ٤٦
لەلایەن کاک سوارە ئێلخانیزادەوە ---- ٤٧
غەزەلێک لە مستەفا ئێلخانیزادە ---- ٤٨
غەزەلێک لە کەریمی دافیعی
(ک.د.ئازاد) ---- ٤٩

پێشەکی

ئەم کتێبە رێنووسی کوردی، ئەلف و بێی لاتینییە؛ کە بەشێوەیەکی زۆر سادە و لە هەمان کاتدا زانستی، نووسراوە و بە هاسانی خوێنەر فێری خوێندن و نووسینی کوردی بەم ئەلف و بێیە دەکا.

دەکرێ لە فێرگەکانی زمانی کوردی وەک کتێبێکی فێرکاری بگوترێتەوە و خوێنەر بۆ خۆشی دەتوانێ لێی فێر بێ. ئێمە لێرەدا بۆ هاسانکاری وانە و دەقەکانمان بە هەردووک ئالفابێتی لاتینی و عەرەبی نووسیوە. وامان پێ باش بوو لەم کتێبەدا بێجگە لە فێرکاریی کوردی بە ئەلف و بێێ لاتین ژیاننامەی چەن شاعیر و نووسەر و چەن پارچە شیعریش بگونجێنین تا خوێنەر چێژ و سوودێکی زیاتری لێوەرگرێ.

مستەفا ئێلخانیزادە

ئەلف و بێی کوردی بە لاتیـن

بە گوێرەی بەراوردی جووتۆکەکان (جفت واژەها) زمانی کرمانجی خواروو ٣٥ فۆنیمی هەیە. زۆر وشەی عەڕەبیش کە دەنگی (ع)ی تێدایە لە زمانی کوردی ئەوڕۆماندا بەکار دەهێنرێن وەک: عەبدوڵلا، عەلی، عومەر، عیسا و لعنەت و عالم و هتد... دەکرێ (ع)یش بە فۆنیمێکی زمانی کوردی بژمێردرێ. بەو شێویە ژمارەی فۆنیمەکانی زمانی کوردی (شێوەی کرمانجی خواروو) دەبێتە ٣٦ فۆنیم (واج).

هەمزە پیتێکە سیستەمی ئەلف و بێی عەرەبی بەسەر زمانی کوردیدا سەپاندووە و وەک فۆنیمێکی یاریدەدەر هەمیشە لە پێش پیتە دەنگدارەکان لە سەرەتای وشە کوردیەکاندا دێ. وەک: ئاو، ئەندازە، ئەختەر. فۆنیمێکی سەربەخۆ نییە و هیچ هێما و پیتی بۆ دانەندراوە. لە ئەلف و بێی لاتین بۆ فۆنیمەکانی (ح) و (ڕ) و (ڵ) پیت دانەندراوە ئێمە وامان پێ باشە بۆ ئەم پیتانە هێمای (ˆ) لەسەر ئەو پیتانە دابندرێ بۆ (ح،ĥ) بۆ (ڕ،ř) و بۆ (ڵ،) بۆ ئەوەی لە پیتی (هـ) و (ر) و (ل)ی لاواز جیا بکرێنەوە.

پیتەکانی کوردی بە ئەلف و بێی عەرەبی و لاتیـن

نشانەها و آواها

کُردی	آوا	فارسی
ئه	*e*	أ
ئا-ا	*a*	آ
ئێ	*ē*	إ
ئیـ	*î*	ایـ
ئـۆ	*o*	أ
ئو	*u*	او
ب	*b*	ب
پ	*p*	پ
ت	*t*	ت ط
ج	*c*	ج
چ	*č*	چ
ح	*ĥ*	ح
خ	*x*	خ
د	*d*	د
ڕ، ر	*ř-r*	ر

کُردی	آوا	فارسی
ز	*z*	ز ذ ض ظ
ژ	*j*	ژ
س	*s*	س ص ث
ش	*š*	ش
و	*w*	و
ف	*f*	ف
ڤ	*v*	–
ق	*q*	ق
ک	*k*	ک
گ	*g*	گ
ل، ڵ	*L̂-l*	ل
م	*m*	م
ن	*n*	ن
هـ	*h*	هـ
ی	*y*	ی

لەم ٣٦ پیتە ئەم پیتانە (بزوێن)ن *Vowels*

A-E-Ê-İ-Î-U-Û-O

ۆ (واوی کراوەوە)، واوی درێژ، واوی کورت، ی دەنگدار، بزرۆکە، یٚ، ە. الف (ئا) بیست و هەشتەکەیتر بێدەنگن (*consonants*) هەمزەش لە ئەلف و بێی لاتینیدا پیتی بۆ دانەندراوە.

دەبێ بزانین هەر وشەیەک لە چەند بڕگە سازدەبێ و هەر بڕگەش لە پیتێکی دەنگدار (بزوێن) و چەند پیتی بێدەنگ (دەنگداری کپ) پێکدێ. بۆ وێنە وشەی (کوڕ،*kuř*) تەنیا یەک بڕگەیە و لە دوو پیتی بێدەنگی *k* و *ř* و پیتی واوی کورتی دەنگدار (*U*) ساز بووە.

وشەی بۆکان *bokan*، لە دوو بڕگە ساز بووە. بڕگەی یەکەم لە پیتی بێدەنگی *b* و دەنگداری *o* و بڕگەی دووهەم لە دوو پیتی بێدەنگی *n* , *k* پیتی دەنگداری *a* دروست بووە. دوو پیتی دەنگدار قەت بە دوای یەکدا نایەن.

ئا ا

ئاش ـ ئارد ـ ئاو ـ ئاشەوان
ئالا ـ ئاشی ـ ئاو
ئەو ئاشە بە ئاو دەگەڕێ
لە دێی ئێمەدا دوو ئاشی ئاو هەیە
خەلکی دەغل و دانی خۆیان لەو دوو ئاشە لێدەکەن
ئاشی نەزان خودا دەیگێڕێ

A.a

AŞ- Ard -Aw-AŞewan
AŞia- AŞiaw
EwaŞe be aw degeȓê
Le dêy Êmeda dû aŞi Awheye
Xelkȋ dexlû xoyan lewDû aŞe lê deken
AŞi nezan xuda deygêȓê

ب

با ـ باران ـ باوەشێن
باران ـ بار
بان ـ بازاڕ
بانان دلۆپەیان کرد
با هات بوو بە بۆران
بابە چوو بۆ بازاڕ
باری خوار ناگاتە مەنزڵ

B.b

Ba- Baran- baweŞên
Baran- Bar

Ban- Bazaȓ
Baran barî
Banan dîl̂opeyan kird
Ba hat bû be boran.
Babe çû bo bazaȓ.
Barî xuar nagate menzîl̂.

پ

پەز ـ پاوانە ـ پەمۆ ـ پاڵە
پارشێو ـ پووش ـ پەنیر ـ پرچ
بێری مەڕ دەدۆشێ
شیر بە شیر پاڵێودا دەکەن
پەنیر لە شیر دەگرن
پارووی گەورە پیاو دەخنکێنێ

P.p

Pez –Pawane- Pemo- Pal̂e
ParŞêw- P Şû- penîr- pirç
Bêrî Meȓ dedo Şê.
Şîr be Şîrpal̂êw dadeken.
Penîr le Şîr degrin.
Parûy gewre piyaw dexinkênê.

ت

تەون ـ تەشی ـ تەشیڕێس ـ توورەکە
تەڕ ـ تارا ـ tووران ـ تەمەن
تارا و تووران خوشکن
تارا لە تووران بە تەمەنترە
تارا تەشی دەڕێسێ
تووران درووماn دەکا
تارا و تووران بە یەکەوە کار دەکەن
تا نەکەوی نابی بە سوار

T.t

Tewn- Te Şî -Te Şîrês- Tûreke
Teî -Tara- Tûran- Temen.
Tara w tûran xo Şkin.
Tara le tûran be tementire.
Tara teşî deřêsê.
Tûran dirûman deka.
Tara w tûran be yekewe kar deken.
Ta nekewî nabî be suar.

ج

جووتیار ـ جۆگە ـ جەنجەڕ ـ جۆخین
جۆ جەڕە جاجم جیران
جووتیار جووت دەکا
جووتیار جۆگە جۆماڵ دەکا
ئەو گەنم و جۆ دەچێنێ
جووتیار گەنم و جۆ ئاو دەدا
جاوکەر بێ کفن دەمرێ

C.c

Cûtyar- coge- cencer- coxîn
Co- ceře- cacim- cîran.
Cûtyar -cût- deka
Cûtyar coge comaĺ deka.
Ew genim u co deçênê
Cûtyar genim u co aw deda
Cawker bê kifin demrê.

چ

چیا ـ چاندن ـ چەکۆ ـ چەک
چۆڵ ـ چاڵ
چەکو ـ گاوانە
ئەو دەچێتە بەر گاران

چەکۆ شوانی بزنانە
ئەو بزنەکان دەباتە چۆمی ئاویان دەدا
بزنەکان چرپی و چاڵ دەخۆن
چەرمی گا باری ئێسترە

Ç

Çiya Çandin Çeko Çek
Çîa çoî
Çeko gawane
Ew deçête ber gaîan
Çeko Şuanî biznane
Ew biznekan debateçomî awyan deda.
Biznekançirpî uçaî dexon.
Çermi ga barî êstire.

ه

هەرمێ ـ هەنجیر ـ هەواڵ ـ هاتن
هەوا ـ بەهار ـ هەنار ـ هاروێ
هەوای بەهاری فێنکە
هەرمێ و هەنجیر و هەنار میوەن
هەرمێ و هەنجیر لە بەهاردا گوڵ دەردەکەن
چ بەهار و چ زستان
چ گەرمێن و چ کوێستان
بۆ پیاوی دەستەوستان

H.h

Hermê- Hencîr- Hawaî- Hatin
Hewa- Behar- Henar -Harwê
Heway beharê fênke.
Hermê whencîr u henar mîwen.
Hermê whenar u hencîr le beharda goî derdeken.
Çi behar u çi zistan,
Çi germên u çi kuêstan,
Bo piyawî destewistan.

ح

حەوشە ـ حیلە ـ حەسەن
نێوی هاواڵەکەم حەسەنە
حەسەن بەرخەکان لە حەوشە دەکا
حەسەن و حامید بران
حاڵی بوون لە مێوژ و گوێز خواردن خۆشترە

Ĥ. ĥ

ĥewŞe- ĥîîle- Ĥesen
Nêwî hawaĺekem ĥesene.
ĥesen berxekan le ĥewŞe deka.
ĥeŞen u ĥamîd biran.
ĥaĺî bûn le mêwj u guêz xuardin xoŞtire.

خ

خوشک ـ خۆشناو ـ خانوو
خوێندەوار ـ خوێندن
خەزاڵ ـ خاتوون
خەزاڵ و خاتوون خوشکن
خۆشناو برای خەزاڵ و خاتوونە
خەزاڵ و خاتوون خوێندەوارن
خوشناو خاڵی هەرسێکیانە
خودا کێوان دەبێنێ بە فریان دەخاتێ

X.x

XuŞk- xoŞnaw- xanû
Xuêndewar- xuêndin
Xezaĺ- xatûn
Xezaĺ u xatûn xuŞkin
XoŞnaw biray xezaĺ u xatûne
Xezaĺ u xatûn xuêndewarin.
Xusrew xaĺi her sêkyane
Xuda kêwan debînê, befryan dexatê.

د

دایک ـ دادە ـ دار ـ ددان
دەرزی ـ دەرمان ـ دانا
دایک دڵۆڤانە
دادە مانگا دەدۆشێ
دیمەن بە دەرزی دروومان دەکا
دار و بەرد گوێدارە

D.d

Dayk- Dade –Dar- Ddidan.
Derzî- Derman- Dana.
Dayk- diÎovane.
Dade manga dedoŞê.
Dîmen be derzî dirûman deka.
Dar u berd guêdare.

ر ڕ

ڕووبار ـ ڕێوی ـ ڕزگار ـ ڕاست
بڕین ـ باران ـ بار
ڕێیەکانی دێڕی یەکەم ڕێی گەورەن کە کوتنی ئەو پیتەدا زمان زیاتر بەرەو مەلاشووری سەرێ هەڵدەکشێ هەتا ڕێی چکۆلە
ئەوە ڕێوییە. ڕێوی فێڵبازە
تاجی ڕێوی بریندار کرد
ڕێوی بۆ خۆی لە کونەوە نەدەچوو، قانگەلاشکیشی لەگەڵ خۆی دەبرد

R.r **R̂.r̂**

Rûbar- Rêwî- R̂izgar- R̂ast.
Birîn -Baran- Bar.
R̂êyekanî dêr̂î yekem r̂êy gewren le kutinîew
pîteda ziman ziyatir berew meÎaŞûy serê
heÎdek Şê heta r̂êyçikole.

Ewe r̂ewîye. R̂êwî fêl̂baze.
Tacî r̂êwî birîndar kird.
Rêwî boxoy le kunewe need çû
QangelaŞkiŞî legel̂ xoy debird.

ز

زمان ـ زانا
زمان‌زان ـ زانیار
زێڕن زمانزانه
ڕێبین برای زانیاره
زانا کوڕێکی زمانزانه
ئه‌گه‌ر زۆر هات قه‌باڵه به‌تاڵه

Z.z

Ziman- Zana.
Zimanzan- zanyar.
Zêr̂in zimanzane.
R̂êbîn u zara xuŞk u biran.
Zana biray zanyare.
Zana kur̂êkî zimanzane.
Eger zor hat qebal̂e betal̂e.

ژ

ژن ـ ژیان ـ ژه‌نگ
ژێرکراس ـ ژوور ـ ژان
ژن و مێرد پێکه‌وه ده‌ژین
ژن و مێرد هه‌ر دووک کار ده‌که‌ن
ژن ژیر و کارلێهاتوو
ژن و ماڵیان کوتووه

J.j

Jin- Jiyan- Jeng.
Jêrkiras- jûr- jan.

Jin u mêrd pêkewe dejîn.
Jin u mêrd herdûk kar deken.
Jin jîr u kar lêhatûwe.
Jin u maÎyan kutûwe.

س

سەر ـ سارا ـ سارد ـ ساوار
سەردار ـ سەرۆک ـ سوار ـ سوێسن
سەردار برای سارا و سوێسنە
سارا ساوار بە دەستاڕ دەهاڕێ
سەعید سواری ئەسپ دەبێ
سوعدا کچی مام بارامە
سەری قووچە بنی پووچە

S.s

Ser- Sara- Sard- Sawar.
Serdar- serok- suar- suêsin.
Serdar biray sara w suêsine.
Sara sawar be destaf̂ dehaf̂ê.
Se'îd suarî esp dedê.
Su'da kiçî mam barame.
Serî qûçe binî pûçe.

ش

شەو ـ شیرین ـ شار ـ شۆرباو
شیر ـ شووشە ـ شوێن ـ شێلاقە
ئەوشۆ شۆرباو لێ‌دەنێین
شەوبۆ کچی شەماڵە
شەماڵ شیرفرۆشە
شیر دەبا بۆ شار دەیفرۆشێ
شەماڵ دوێنێ لە شار گەڕاوە
شیر کالانی خۆی نابڕێ

Ŝ. ŝ

Şew- Şîrîn- Şar- Şorbaw.
Ŝir- Şûŝe- Şuên- Ŝêlaqe.
Ewşo şorbaw lêdenêyn.
Şewbo kiçî şemaÎe.
Şemaî ŝirfiroşe.
Ŝir deba bo Şar deyfiroşê.
Şemaî duênê le Şar geŕawe.
Ŝir kalanî xoy nabiŕê.

بۆ نیشاندانی پیتی عەین (ع) هێمای (ʼ) کەلک وەردەگیردرێ
ع ـ عا ـ عی ـ عور ـ عۆ ـ عوو
عنیشک ـ عەلی ـ عیسا ـ عاسمان
عێلات ـ عۆدە ـ عوود ـ عوسمان
عەولا کوڕی عوسمانە
عەلی زۆر عادڵە
عەزیر عوود لێدەدا
عەرز نێزیک، عاسمان دوور

Bo nûŝinî pîtî,eyn le hêmay (,) kelk werdegîrê.
ʼL-ʼA-ʼI-ʼV-ʼO-ʼV̂
ʼÎnîk-ʼElî-ʼÎsa-ʼAseman
ʼElat-ʼOde-ʼUd-ʼUsman
ʼEwla Kurî ʼusman
ʼElî zor ʼAdile
ʼEzîzʼûd Lêdeda
ʼErîznêzîk, ʼAseman dûr

غ

غار ـ غاردان ـ باغ
کاوە بە غاردان هات
کوتی چووبووم بۆ غاری سەهۆڵان

غاری سەهۆلان لە نزێک دێی سەهۆلان سەر بە شاری مەهابادە. ئەو غارە غارێکی زۆر لەمێژینەیە لە نێو ئەو غارەدا گۆلاوێکی زۆر گەورە هەیە. بەردی ڕەنگاوڕەنگی زۆر جوانی تێدایە. ڕۆژانی هەینی و وچان غەوارەیەکی زۆر بۆ دیتنی ئەو غارە دێن.
مام بارام زۆر دەولەمەندە. زەوی و زار و باغی زۆری هەیە. بەداخەوە وەجاخ‌کوێرە.
هەرکەس ئارەزووی مالانی هەبێ
وەجاخی کوێر بێ و عەولادی نەبێ

X̂. x̂

X̂ar- x̂ardan- bax̂
Kawe be x̂ardan hat.
Kutî çûbûm bo x̂arî sehoÎan.
X̂arî sehoÎan le nizîk dêy sehoÎan ser be Şarî mehabade. Ew x̂are x̂arêkî zor lemêjîneye. Le nêw ew x̂areda golawêkî zor gewre heye. Berdî r̂engawr̂engî zor cuanî têdaye. R̂ojanî heynî w Wiçan x̂ewareyekî zor bo dîtinî ew x̂are dên.
Mam baram zor dewÎemende. Zewî w zar u bax̂î zorî heye. Be daxewe wecax̂kuêre.
Herkes arezûy maÎanî hebê
Wecax̂î kuêr bê wewladî nebê

ف

فرۆ ـ فیتوو ـ فەریک ـ فەنەر
فرۆ لە شیری ئاژەڵی تازەزاو دروست دەبێ
بۆ فراوین فرۆ خۆشە
فەرهاد فەرمانبەری میرییە
بە باو بە باران لە عومری بەفر کەم دەبێتەوە.

F.f

Firo- Fîtû -Ferîk- Fener.
Firo le Şîrî ajeÎî tazezaw dirust dedê.
Bo firawîn firo x̂oşe.
Ferhad fermanberî mîrîye.
Be ba w be baran Le umrî befir kem debêtewe.

ق

قاز ـ قەلەڕەشە ـ قەڵەو
قورم ـ قوڕقوڕۆچکە ـ قولاپە
قاز و قولینگ باڵندەن
قاز باڵندەیێکی قەڵەوە
قاسم لە جێژنی قورباندا لە دایک بووە
قارەمان گۆشتی قاژووی پێخۆشە
قەدری زێڕ لە لای زێڕنگەرە

Q.q

Qaz- Qeleȓe Şe- Qeĺew.
Qurm- Quȓquȓo çke -Qulape.
Qaz u Quĺîng baĺinden.
Qaz baĺindeyêkî qeĺewe.
Qasim le cêjnî qurbanda le dayk bûwe.
Qareman goŞtî qajûy pêxoŞe.
Qedrî zêȓ le lay zêȓingere.

ك

کار ـ کۆەر ـ کراس ـ کاوە
کەسک ـ کەلەم ـ کەو ـ کوێستان
کاوە و کابان کۆچەرن
کۆچەر گەرمێن و کوێستان دەکەن
کاکل چوو بو کاشان
کابان پەنیر لە کووپە داخنێ
گەنم بە کیلە دەپێون
کەر چووە بەغدا بوو بە ئێستر

K.k

Kar- Koçer- kiras- kawe.
Kesk- Kelem- Kew- Kuêstan.
Kawe w kaban koçerin.
Koçer germên u kuêstan deken.

Kakil çû bo kaşan.
Kaban penîr le kûpe daxnê.
Genim be kîle depêwin.
Ker çûwe bexda bû be êstir.

تێبینی:

له هێندێک زاراوه و ناوچەی کوردستان ئەگەر (ک) له پێش یەکێک له پیتەکانی (ی - ێ - وێ)دا بێدەنگێکی تایبەت له نێوان (ک و چ) دەگرێ. بەو کافە دەکوترێ کافی کلۆر چوونکه ئەو کافه لەگەڵ کافی دیکه (پڕ) جووتۆکەی به واتا جیاواز ساز ناکا کەوابوو ئەو دوو کافه یەک فۆنیمن و نابێ پیت یان هیچ هێمایەکی جیاوازیان بۆ دابندرێ.

ئەوه چەند وشەتان بۆ وێنه بۆدێنینەوە:

کیله کێو کوێستان

Tebini:

Le hêndêk zarawe wçnaw çey Kurdistan eger (k) le p êŞ yekêk le pîtekanî (î- ê - uê) da bê dengêkî taybet le nêwan (k,ç) degrê bew kafe dekutrê kafî kilor çunke ew kafe legeÎ kafekey dîke (kafî pir̂) cûtokey bewata ciyawaz saz naka ke wabû ew dû kafe yek fonîmin u nabê pît, yan hî hêmayekî ciyawazyan bo dabîndrê.
Ewa çend wişetan bo kafê kilor bo wêne bo dênînewe: Kîle - kêw - kuêstan.

گ

گوڵ ـ گوڵاو

گوێلک ـ گوێلکەوان

گیا ـ گۆشت ـ گۆوەند

گێسک ـ گێره ـگوێز ـ هەنگوێن

گوندی ئێمه گەورەیه

گوندی ئێمه دارگوێزی زۆره

مێشەنگوین هەنگوێن دروست دەکا

گێلاس میوەیەکی خۆشه

گورگ بۆته گاوان

G.g

Gul̂- Gul̂aw.
Guȓlik- Guȓlkewan.
Giya Goşt -Gowend.
Gêsk - Gêre - Guȓz - Henguên.
Gundî ême gewreye.
Gundî ême dar guêzî zore.
Mêşenguên henguên durust deka.
Gêlas mîweyekî xoşe.
Gurg bote gawan

تێبینی:

ئەو گافانەی لە پێش یەکێک لە پیتەکانی (ی - ێ - وێ - وی)دا دێن دەنگێکی تایبەتیان لە بەینی (گ و چ)دا هەیە. ئەوانیش وەک کافی کلۆر فۆنیم نین و نابێ پیت، یان هێمایان بۆ داندرێ.

لێرەدا چەند وشەی کە دەنگیان دەگۆڕدرێت بۆ وێنە دەهێنینەوە:

گێسک ـ گێل ـ گوێز ـ نێنگوین

Têbînî:

Ew gafaney le pêş yekêk le pîtekanî (ê -w ê - uê - uî) da dên dengêkî taybetyan le beynî (g,ç) da Heye. ewanîş wek kafî kilor fonîm nîn u nabê pît, yan hêmayan bo dandirê.
Lêreda çend wişey ke dengyan degoȓdrêt bo wêne dehênînewe:
Gîsk - Gêl - Guêz - Nênguîn

م

مار ـ ماسی ـ بەرماڵ ـ مێروولە
مزگەوت ـ ماسیگر ـ میراو ـ میوان
ئەو پیاوە ماسیگرە.
ماسی لە ئاودا دەژی.
ماڵیوان لەسەر چۆمی ئارازە.
مام مووسا خەڵکی دێی میراوێیە.
مار بە قسەی خۆش لە کون دێتە دەر.

M.m

Mar- Masî- Bermaî- Mêrûle.
Mizgewt- Masîgir- Mîraw - Mîwan.
Ew piyawe masîgire.
Masî le awda dejî.
Maîî wan leserçomî araze.
Mam mûsa xeîkî dêy mîrawêye.
Mar be Qisey xoŞ le kum dête der.

ن

نان ـ نان‌کەر ـ نانەوا ـ ناودار
نێچرڤان ـ نێو ـ نێوک ـ نوێن.
ئەو پیاوە نێوی نادرە.
نادر برای نەرمینە.
نازدار کچی نێونجی نارێیە.
نۆک چووە بازار بوو بە لەبلەبی.

N.n

Nan –Nanker- Nanewa- Nawdar.
Nêçîrvan- Nêw- Nêwik- Niwên.
Ew piyawe Nêwî Nadire.
Nadir biray nermîne.
Nazdar kiçî nêwincî narêye.
Nok çûwe bazar bû be leblebî.

ڤ

گۆڤار ـ ڤینگە ـ گڤە ـ بڤە ـ نێچیرڤان
نێچیرڤان گۆڤاری منالان دەخوێنێتەوە
با گڤەی دێ.
تاڤگەی شەلماش زۆر بەرزە.
دایکی ئاڤان پێی کوت:
ئاڤان دەس لە کوورە مەدە بڤە دەبی.

هەڤاڵ ئەسپی هەیە.
ئەو بە ئەسپ غارغارێن دەکا.
شوان و دلۆڤان سەیری هەڤاڵ دەکەن
نێچیرڤان گۆڤاری مناڵانی بۆ هەواڵ هێناوە

V.v

Govar- vînge- give -bive -Nêçîrvan.
Nêçîrvan govarî minaĺan dexwênêtewe.
Ba givey dê.
Tavgey şeĺmaşzor berze.
Daykî avan pêykut:
Avan des le kûreke mede bive debî.
Maĺî hevaĺ le hewramane.
Hevaĺ espî heye.
Ew be esp x̂ar x̂arên deka.
Şuaan u diĺovan seyrî hevaĺ deken.
Nêçîrvan govarî minaĺanî bo hevaĺ hênawe.

و (بێدەنگ)

ورد ـ وردەواڵە ـ وریا
وریا کوڕێکی زۆر وردبینە
شەوانە زوو دەخەوێ
جووتێک کەوشی قاوەیی کڕیوە
شەو و ڕۆژ هەدا نادا
ڕاوچییەکی باشە
کەو و کۆتر دەگرێ
وشتر و گێرە

W.w

Wird -wirdewaĺe- wirya.
Wirya kuȓêkî zor wirdbîne.
Şewane zû dexewê.
cûtêk kewşî qaweyî kiȓîwe.
Şew u ȓoj head anada.

Rawçîyekî başe.
Kewu kotir degrê.
Wiştir u gêre:

تێبینی:

واوەکانی پیتی یەکەم و سێهەم و سێهەم بەولاوەی بڕگە واوی بێدەنگن (کونسۆنانت) وەک:

وشتر ـ ورد ـ کەو ـ خەو ـ پتەو ـ ئەو

لە نووسینی کوردی بە ئالفابێتی لاتین هێمای (W)یان بۆ داناوە.

Têbînî:

Wawekanî pîtî yekem u sêhem sêhem Bewlawey birge wawî bêdengin (consonant) Wek: wiştir – wird – kew – xew – pitew – ew Le nûsînî kurdî be alfabêtîlatîn hêmay (w) yan Bo danawe.

ی

یەک ـ یار ـ یاری ـ یەواش
یەکێتی و یەکبوون گەل سەر دەخا
وەرزێڕ بەیانان زوو دەچنە مەزرا
شیرین کەیبانووی چاکە
منداڵ کایەی پێخۆشە
قسە هەزارە یەکیان بەکارە

Y.y

Yek- yar- yarî- yewaş
Yekêtî u yeh bûn gel ser dexa.
Werzêr beyanan zû deçne mezra.
Şîrîn keybanûy çake.
Mindaî kayey pêxoşe.
Qise hezare yekyan bekare.

تێبینی

ییەکانی یەکەم و سێهەم بەولاوەی بڕگەییی بێدەنگن (کونسونانت) بە هێمای (y) نیشان دەدرێن.

Têbînî:
Yêyekanî yekem u sêhem u sêhem bewlawey bir̂ge yêy bêdengin (consonant) be hêmay (y) nîşan dedrên.

ـه (ە)

ئەمن ـ ئەو ـ هەیوان ـ ئەندازە
ئەمن هەرمێم پیٚ‌خۆشە
بەهێش مێوەیەکی خۆشە
دوێنیٚ دەستم برینداربوو دەرمانم کرد
ئەوەی لەسەر سەبرانە لەسەر خێرانە

E.e

Emin- ew- heywan- endaze.
Emin hermêm pêxoşe.
Behêş mîweyekî xoşe.
Duênê destim birîndar bû dermanim kird.
Ewey le ser sebrane le ser xêrane.

ێ

ئێش ـ دیٚ ـ ئێوارە ـ شەو
دوێنیٚ ئێوارە چوومە ناو شار. زۆرم ئیشتیا لە سێو بوو.
سیٚ کیلۆم سێو کڕی لەگەڵ هێندێک گوێز.
پێشینیان کوتوویانە:
دار هۆرەی لە خوی نەبیٚ ناقەڵشیٚ.

Ê. ê

Êş- dê- êware- sêw.
Duênê êware çûme nawşar. Zorim îştiya le sêw bû.
Sê kîlom sêw kir̂î legel̂ hêndêk guêz
Pêşînyan kutûyane:
Dar horey le xoy nebê naqel̂şê.

(ی) دەنگدار (بزوێن)

شیر ـ پەنیرـ هەویر ـ نێچر

ئاوەدانی ـ هەورامانی ـ کاری چاک
حەسەن کوڕی ڕەحمانە
کاوە سەوزی پێخۆشە
دەبێ بۆ ئاوەدانیی وڵات تێبکۆشین
بانەیی ئازان
پیرۆت خەڵکی ئاوایی سەرایە

Sîr – penîr- hewîr- necîr
awedanî- hewramanî- karî cak
Hesen kurî rehmane
Kawe sewzî pexose
Debe bo awedanî wilat tebikosîn
Baneyî azan
Pîrot xelkî awayî seraye

تێبینی:

١ـ چونکە پیتی (*i*)مان بۆ بزرۆکە داناوە و پیتی دیکە لە ئەلفوبێی لاتینی بۆ نیشاندانی پیتی یێی دەنگدار نییە ناچار بۆ نیشاندانی پیتی یێی دەنگدار هێمای (^) لەسەر (*i*) دادەنێین ئاوا (*î*).

٢ـ ئەو یێەی لە جێی کەسرەی فارسییە (کورد لە کوردیدا کەسرەی فارسی وا دەخوێننەوە).

بڕێک کورتترە وەک ئاوری بن کایە ـ کوڕی چاک ـ ئەوانیتر کە لە جێی پێی دەنگداری فارسین بڕێک درێژترن. وەک: شیر ـ سەوزی

لە وشەی سەوزیدا درێژ بوونەوەی دەنگی یێ بە هۆی هێزێکە (استرس) کە کەوتۆتە بڕگەی دووهەمی ئەو وشەیە و پیتی (ی) لە کوردی و فارسیدا ئەگەر (ی)یەک کە هێزی لە سەرە بکەوێتە دوای پیتی دەنگدار (بزوێن) ئەوە هێزەکە دەبێتە (ی)کیتر وەک: ئاوایی ـ بانەیی ـ ئەهوورایی

Tebînî:

١.cunke pîtî (i)man bo bizroke danawe w pîtî dîke le elfubey latînîda bo nîşandanî pîtî yêy dengdar nîyenacar bo nîşandanî pîtî yey dengdar hemay (ˆ) leser dadenêyn awa (î).

۲. *ew yeyey le cêy kesre farsiye (kurd ke kurdida kersey farsî wa dexwênnewe) bierk kurttire wek: awrî bin kaye- kurî çak- ewanî îr ke le cêy yêy dengdari farsim birekdirejtirin wek: şir-sewwzi Le wişey sewzîda dirêj buneweydengi ye be hoy hezeke (stress) ke kewtote birgey duhemi ew wişeye w ser pîtî (i).*
Le kurdî w farsîda eger (î) yek ke hezî lesere bikewete diway piti dengdar(bizwen) ewe hêzeke debête yêyeki tir wek: awayî-baneyî- ehurayî.

کورتە بزوێن (بزرۆکە)

بزرۆکە (کورتەبزوێن) دەنگێکە لە نێوان ساکین و کەسرە (ê)دا وەک ئەو وشانەی خوارەوە:

بڕ ـ شڕ ـ بنکڕ ـ کردن.

لە وڵاتی پژدەر کارم دەکرد.

کار کردن زۆر باشە

ئەمن بنکڕم پێخۆشە

بڕێکم بدەیە برسیمە پێمخۆشە

مست لەبەر شووژن خۆ ڕاناگرێ.

i

Bizroke (kurtebizwên) dengêke le nêwan sakîn
u kesre (ê) da wek ew wişaney xuarewe:
Bir̂- sir̂ -binkir̂- kirdin.
Le wîlatî pijder karim dekird.
Kar kirdin zor başe.
Emin binkir̂im pêxoşe.
Bir̂êkim bideye birsîme bîxom.
Mist le ber şûjin xo r̂anagrê.

و (دەنگداری کورت)

کورد ـ دوژمن ـ قوڕ ـ دوڕ

کورد نەتەوەیەکی لەمێژینەیە

بارام و کوڕەکەی چوون بو خوراسان

ئەو چەقۆیە زۆر کولە
کوڕ کوڕ بێ ماڵی بابی ناوێ

U.u

Kurd –dujmin- quř - duř.
Kurd neteweykî le mêjîneye.
Baram u kuřekey çûn bo xurasan.
Ew çeqoye zor kule.
Kuř Kuř bê malî babî nawê.

تێبینی:
ئەو واوە کورتانەی پیتی دووهەمی بڕگەن واوی دەنگدار (ڤاوڵ)ن بە (u) نیشان دەدرێن. وەک: کوڕ ـ بولبول ـ دوژمن

Têbînî:
Ew wawe kurtaney pîtî dûhemî biřgen wawî dengdar (vowe) in be (u) nîşan dedrên. wek: Kuř - bulbul – dujmin

---

وو (دەنگداری درێژ)

مێژووناس ـ پوور ـ نوور ـ ئارەزوو
ئارەزوو دوو ڕۆژە چۆتە قوولەر ماڵی پووری
ئەو مێوە دوو هێشووی ترێ پێوەیە
ئەو کوڕە پشتی کووڕە
یەزد دوور و گەز نزیک

Û.û

Mêjûnas- pûr- mûr- arezû.
Arezû dû řoje çote qûler bo malî pûrî.
Ew mêwe dû hêşûy tirê pêweye.
Ew kuře piştî kûře.
Yezd dûr u gez nizîk.

تێبینی:
وەک دەبینین دەنگی ئەو واوە لە دەنگی واوی کورت، درێژترە

Têbînî:
Wek debînîn dengî ew wawe le dengî wawî Kurt deirêjtire.

ۆ (واوی کراوە)

چۆم خۆم خۆی گۆرەوی گۆرم
گۆران جووتێکی گۆرەوی بۆ کڕیم
خۆی شارێکی خۆشە
من لە خۆڕا وا ناڵێم
خزم گۆشتیشت بخوا ئێسکت ناشکێنێ.

O.o

çom xom xoy gorewî gom
Goran cûtêkî gorewî bo kirîm.
Xoy şarêkî xoşe.
Min le xoŕa wa naÎêm.
Xizim goşt şit bixua êskit naşkênê.

تێبینی:

بۆ ئەو واوە زار زیاتر ئاواڵە دەبێتەوە لە هەڵسەنگاندن لە بەرابەر واوی کورت و واوی درێژ.

Têbînî:

Bo ew wawe zar ziyatir awaÎe debêtewe le heÎsengandin le beraber wawî kurt u wawî dirêj

حەسەن(ی) سەلاح (سۆران)

حەسەن(ی) سەلاح (سۆران) لە ساڵی ١٣١٩ لە دێی ساروقامیش سەر بە شاری بۆکان لە دایک بووە.
شارەزایی بە سەر زۆر زمان وەک کوردی و فارسی و ئینگلیسی و ئاڵمانی و ئیتالیایی و فەڕانسەویدا هەیە.
شاعیر و نووسەر و وەرگێڕێکی بەتوانایە و تا ئێستا ئەو کتێبانەی چاپ کراون:
دیوانی سۆران
کانی سارد
باڵەکۆلارە
کەمجاڕ
مامۆستا سەلاح سۆران بەرپرسی بەشی فەرهەنگیی کۆڕی کوردانی دانیشتووی تارانە و لە چەند زانکۆ لە تاران و شارەکانی دیکەی ئێران وانەی کوردی دەڵێتەوە. هەروەها لە زانکۆکانی سەلاحەددین و سۆران تەدریس دەکا و بە ئەندامەتی کۆڕی زانیاری کورد وەرگیراوە. مامۆستا لە گەلێک فستیواڵ و کۆنگرە بەشدارییان کردووە و خەڵاتیان وەرگرتووە و ڕێزیان لێ گیراوە. ناوبراو ئێستا لە شاری کەرەج دەژی.

Ĥesen (î) selaĥ (soran)
Le Salî ١٣١٩ le dêy saruqmîş ser be şarî bokan Le dayk bûwe.
Şarezayî be ser zor ziman wek kurdî w farsî w îngllîsî w aĺmanî w îtalyayî w feȓansewîda heye.
Sa'îr u nûser u wergeȓêkî be tuanaye w ta êsta Ew kitêbaney ap kirawin:
Dîwanî soran.
Kanî sard.
Baĺe kolare.
Kemacaȓ.

Mamosta selaĥ soran berpisî beşî ferhengîy koȓî kurdekanî danîştûy tarane w le ٔend zanko le taran u şarekanî dîkey êran waney kurdî deĺêtewe. Herweha le zankokanî selaheddîn u soranîş tedrîs deka w be endameti koȓî zanyarîy kurd wergîrawe. Mamosta le gelêk fistîwaĺ u kongire beşdarîyan kirdûwe w xeĺatyan wergirtûwe ȓêzyan Lêgîrawe.
Nawbirawêsta le şarî kerec dejî.

کاک حوسێن(ی) شێربەگی

لە ساڵی ۱۳۳۵ی کۆچی هەتاوی لە شاری بۆکان لە دایک بووە. ماوەی سی‌ساڵ مامۆستای قوتابخانەکانی بۆکان بووە و ئێستا خانەنشین کراوە، لە شاری بۆکان دەژی.

کاک حوسێن نووسەرێکی بەتوانایە و تا ئێستا چەند کتێبی بە ناوەکانی:

شار بە دەر(ڕۆمان)

دۆنادۆن (چیرۆک)

سەعاتی بیست و دوو دەقیقەی بەرەبەیان (وەرگێڕدراو)

ئاوێنەی جادوو

ئەفسانەی دووری (وەرگێڕدراو)

دایە باوە کتێبم بۆ بخوێنەوە

چاپ کراون.

کاک حوسێن لە نووسەرانی بەناوبانگی کوردە.

Kak ĥusên (î) Şêrbegî

Le Saĺî ۱۳۳۵ î koçî hetawî le şarî bokan le dayk bûwe. Mawey sî saĺ mamostay qutabxanekanî bokan bûwe w êsta xanenişîn kirawe, le şarîbokan dejî.
Kak ĥusên nûderêkî be tuanaye w ta êsta çend kitêbî be nawekanî:
Şarbeder (ȓoman) .
Donadon (çîrok).
Seatî sêwbîstudû deqîqey berebeyan (wergêȓdiraw).

Awêney cadû.
Efsaney dûrî(wergeř diraw).
Daya bawe kitêbim bo bixwênewe. çap kirawin.
Kak ĥusên le mûsere benawbangekanî kurde.

فەوزییە سوڵتانبەگی

پای فەوزییە سوڵتانبەگی لە ساڵی ١٣٥١ لە دێی دوکچی سەر بە شاری بۆکان لە دایک بوو.
فەوزییە خانم شاعیرێکی بەهەستە و بەشێک لە شیعرەکانی بە ناوی «ئێوارە عاشقەکانی تەمەن» چاپ کراوە. ناوبراو لە ساڵی ١٣٧٩ لە فستیواڵی گەلاوێژ لە شاری سلێمانی پلەی یەکەمی لە بەشی شیعردا هێناوەتەوە و لە ساڵی ١٣٨٤یش پلەی سێهەمی چیرۆکی هەر لەم فستیواڵەدا وەدەست کەوتووە.
فەوزییە خانم ئێستا لە شاری بۆکان دەژی و هاوسەرەکەی کاک ڕەسوول(ی) سۆفی سوڵتانیش یەکێک لە شاعیرە باشەکانی کوردە.
ناوبراو لە بواری وەرگێڕانیشدا کار دەکا و شیعر و وتاری لە چەند گۆڤار و ڕۆژنامەدا بڵاو بۆتەوە.

Fewzîye sulîtanbegî
Yay fewzîye sulîtanbegî le Salîî ١٣٥١ le dêy duk î ser be şarî bokan le dayk bûwe.
Fewzîye xanim şa'RêKî be heste w beşêk le şi'rekanî benawî êware 'aşqekanî temen çap Kirawe. Naw biraw le Salîî ١٣٧٩ le fistîwalîî gelawêj le şarî silêmanî pley yekemî le beşî şi'rda hênawetewe w le Salîî ١٣٨٤îş pley sêhemî çîrokî her lem fistîwalîê wedest kewtûwe.
Fewzîye xanim êsta leşarî bokan dejî w hawserekey kak řesûlîî sofî sulîtanîş yekêk le şîre başekanî kurde.
Nawbiraw le buarî wergeřanîda kar deka w Sir u witarî le çend govar u řojnameda bilîaw Botewe.

ڕەشید(ی) یاسەمی

ماموستا غولامڕەزا ڕەشید(ی) یاسەمی کوڕی محەممەد وەلیخانی میرپەنجی گۆران لە سالی ۱۲۷۹ی کۆچی هەتاوی لە شارۆچکەی گەهوارەی سەر بە پارێزگای کرماشان لە دایک بووە و لە ڕۆژی چوارشەممەی ۱۸ی مانگی گولان لە تاران کۆچی دوایی کردووە.

ڕەشید(ی) یاسەمی لە سالی ۱۳۱۳ی کۆچی هەتاوی کرا بە مامۆستای زانکۆ لە زانکۆی تاران.

ڕەشید (ی) یاسەمی ئەدیب و شاعیر و وەرگێڕ و مێژووناسێکی گەورە بوو. ئەو زیاتر لە چل کتێب و نووسراوەی لە پاش بەجێماوە.

ڕەشیدی یاسەمی لە کوردەکانی ئەهلی حەقە.

R̂eşîd (î) yasemî

Mamosta x̂ulamr̂eza r̂eşîd (î) yasemî kur̂î miĥemmed welîxan (î) mîr pencî goran le Salî ۱۲۷٦ *(î) koçî hetawî le şaroçkey gehwarey ser be parêzgey kirmaşan le dayk bûwe w le r̂ojî çuarşemme* ۱۸*y mangî golanî le* ۱۳۳۲ *taran koçî duayî kirdûwe.*

R̂eşîd (î) yasemî le Salî ۱۳۱۳*y koçî hetawî kira Be mamostay zanko le zankoy taran.*

R̂eşîd (î) yasemî edîb u şa'îr u wergêr̂ u mêjunûsêkî gewre bû. Ew ziyatir le çil kitêb u nûsrawey lew buaraneda le paş becê mawe.

Reşîd (î) yasemî le kurdanî ehlî ĥeqe.

ئەحمەد(ی) قازی

شاعیر و نووسەر و وەرگێڕی کورد ئەحمەد (ی) قازی لە سالی ۱۳۱۵ لە شاری مەهاباد لە دایک بووە.

خوێندنی خۆی تا پلەی لیسانسی زمانی ئینگلیسی درێژە پێداوە. لە سالی ۱۳٦٥دا کراوەتە سەرنووسەری گۆڤاری سروە و لە ناوەندی بلاو کردنەوەی فەرهەنگ و

ئەدەبی کوردی دەس بە کار بووە و خزمەتێکی زۆری بە فەرهەنگ و ئەدەبی کوردی کردووە. تا ئێستا ئەو کتێبانەی چاپ کراون:

١ـ باقەبێن (ڕۆمان)

٢ـ مشک و پشیلە (وەرگێڕان)

٣ـ دووانەی سەیر و سەمەرە (وەرگێڕان)

٤ـ گێلگەمیش (وەرگێڕان)

٥ ـ سەددام و جەنگی خەلیجی فارس (وەرگێڕان لە ئینگلیسییەوە بۆ زمانی فارسی)

Eĥmed (î) qazî

Şa'îr u nûser u wergêrî kurd Eĥmed (î) qazî le Saĺî ١٣١٥ le şarî mehabad le dayk bûwe.

xuêndinî xoy ta piley lîsansî zimanî înglîsî dirêje pêdawe. Le Saĺî ١٣٦٥ da kirawete sernûserî govarî sirwe w le nawendî biĺaw kirdinewey ferheng u edebî kurdî desbekar bûwe w xizmetêkî zorî be ferheng u edebî kurdî kirdûwe. Ta êsta ew kitêbaney çap kirawin:

١ - baqebên (r̂oman)

٢ - mişk u pisîle (wergêr̂an)

٣ - duaney seyr u semere (wergêr̂an)

٤ - Gelgemîş (wergêr̂an)

٥ - Seddam we cengê xaĺîcê fars (wergêr̂an le înglîsîyewe bo zimanî farsî)

لەتیف هەڵمەت

لەتیف هەڵمەت شاعیری بەناوبانگی کورد لە ساڵی ١٩٤٩ لە شاری کفری سەر بە پارێزگەی کەرکووک لە دایک بووە. خوێندنی سەرەتایی، ناوەندی و دواناوەندی لە شاری کفری تەواو کردووە.

لەتیف هەڵمەت لە شیعر و ئەدەبی منالانیشدا دەستێکی باڵای هەیە و زۆر کتێبی شیعر و چیرۆکی منداڵانی لەگەڵ سێ دیوانی شیعری چاپ کردووە.

چەند کتێبی شیعر و وتاری چاپ بووە. لە گەلێک گۆڤار و ڕۆژنامەکاندا شیعر و وتاری بڵاو بۆتەوە. مامۆستا لەتیف هەڵمەت هەر ئێستا لە شارەکانی سلێمانی و کەرکووک لە دەزگای ڕۆشنبیری گەلاوێژی نوێ کار دەکا.

Letîf helmet

Letîf helmet şa'îrî benawbangî kurd le Saîî ١٩٤٩ le şarî kifrî ser be parêzgey kerkûk le dayk bûwe. Xuêndinî sertayî, nawendî w duanawendî le şarî kifrî tewaw kirdûwe.

Letîf helmet le şîr u edebî minalanîşda destêkî balay heye w zor kitêbî şî'r u çîrokî mindalanî legel sê dîwanî ş'rî çap kirdûwe.

legelêk govar u rojnamecanda şî'r uwitarî' bîlaw botewe.

cend kitebî şî'r u witarî çap bûwe.

Mamosta letîf helmet her êsta le şarekanî silêmanî u kerkûk le dezgay roşinbîrî gelawêjî nuê kar deka.

چەند خاڵی ڕێنووسی و زمانەوانی:

١ـ ئەو وشانەی تەشدیدیان تێدایە لە نووسیندا پیتی تەشدیددار دووپات دەبێتەوە.
وەک: قەسساب ـ نەججار ـ ڕەحمەتوللا

٢ـ چونکە ڕێی گەورە فۆنیمێکی جیاوازە لە ڕێی لاواز، با هەموو ڕێیەکانی یەکەمی وشە ڕێی گەورە بن، نووسینی هێمای (^) لە ژێر ڕێی یەکەمی وشەش پێویستە. لە زمانی کوردیدا لە هێندێک وشەدا دەنگداری دوولایەنە (لێکدراو) (دیفتۆنگ) هەست پێدەکرێ.

لەو وشانەدا دوو دەنگدار بێ ئەوەی پیتێکی بێدەنگیان بکەوێتە نێوان لە تەنیشت یەک دێن.

وەک گوێز (و + ێ) ـ خوێن (و + ێ). هەنگوین (و + ی) نێنگوین (و+ی) ـخوار (و + ا) ـچوار (و +ا)

Cend xaLî r̂êmûsî w zimanewanî

١- *ew wişaney teşdîdan têdaye debê le nûsînda pîtî teşddar dûpat bêtewe wek: Qessab – neccar - r̂eĥmetulLa.*

٢- *çunke r̂êy gewre fonîmêkî ciyawaze r̂êy Lawaz, ba hemû rêyekanî yekemî wişer̂eygew bebin nûsînî hêmay (^) le ser r̂êy yekemî wişeş pêwîste.*

٣- *le zimanî kurdîda le hêndêk wişeda dengdarî dûlayene (lêkdiraw) (diphthong) hest pêdekrê.*

Lew wişaneda dû dengdar bê ewey pîtêkî bêdengyan pikewête nêwan le tenîşt yek dên.

wek: guêz (u + ê) - xuên (u +ê) henguîn (u + î)
- nênguîn (u + î.) xuar (u +a)çuar (u +a)

چەند نموونە پرسیار بۆ تاقیکاریی خوێندکاران

١ـ چوار وشە بنووسن پیتی (ا)ی تێدا بێ.
٢ـ لەو ڕستەدا پیتی بێدەنگەکان جودا بکەنەوە:
وا باشە کارەکانمان بە پوختی بکەین.
٣ـ کافی کلۆر چ تایبەتمەندییەکی هەیە؟ چوار وێنە لەو کافە بێننەوە.
٤ـ ڕێی گەورە چ تایبەتمەندییەکی هەیە؟ چوار وێنە لەو ڕێیە بێننەوە.
٥ ـ جیاوازی نێوان واوی بێدەنگ و واوی کورت چییە؟ بۆ هەرکامەیان دوو وێنە بێننەوە.
٦ـ جیاوازی نێوان یێی دەنگدار و یێی بێدەنگ بنووسن و دوو وێنە بۆ هەرکامەیان بێننەوە؟
٧ـ پیتە دەنگدارەکانی زمانی کوردی بنووسن
٨ ـ بۆ هەمزە لە نووسینی کوردی بە ئەلفوبێی لاتین هێمای بۆ دانەندراوە؟
٩ـ لە نووسینی کوردیدا تەشدید چۆن نیشان دەدرێ؟
١٠ـ پیتە دەنگدارەکانی وشەی (براکەمان) کامانەن؟
١١ـ گافی کلۆر چ جۆرە گافێکە چوار وێنەی بۆ بێننەوە.
١٢ـ چوار وشە بێننەوە کورتەبزوێنیان هەبێ؟

çend numûne pirsuar bo taqîkarîy xuêndkaran

١- *çuar wişe binûsîn pîtî (a) y têdabê.*

٢- *lewfîsteda pîte bêdengekan cuda bikenewe:*
Wa başe karekanman be poxtî bikeyn.

٣- *kafî kilor çicore kafêke? Sêwênybobênenenewe.*

٤- *řey gewereçi taybetmendîyekî heye?çuar wêney lew řeyebênnewe.*

٥- *ciyawazî nêwan wawî bêdeng u wawî kurt çiye? Bo her kameyan dû wêne bênnewe.*

٦- *ciyawazî nêwan yêy dengdar u yêy bêdeng binûsin u dû wêne bo her kameyan bênnewe?*

٧- *pîte dengdarekanî zimanî kurdî binûsin.*

٨- *bo hemze le nûsînî kurdî be elfubêy latîn hêmay bo danendirawe?*

٩- *le nûsînî kurdida teşdid çon nîşan dedrê?*

١٠- *pîte dengdarekanî wişey (birakeman)? Kamanen? biyannûsin.*

١١- *gafî kilorç icore gafêkeç uar wêney bo bênnew.*

١٢-ç *uar wişe bênnewe kurtebizwênyan hebê?*

غەزەلێک لە ئەدەب

ئەگەر توبایە وەک تۆ جەننەت ئاڕا — لە سایەی قامەتی تۆیە نیگارا
چ سیحرێکە بە دوو زولفی چەلیپات — کەمە قبوڵە بە ئیسلام و نەسارا
لە دڵدا ئاتەشێکی عالەم ئەفرووز — لە دیدە گوڵشەنێکی عالەم ئاڕا
هەتا دوورم ئەڵێم ئەتگرمە باوەش — کە دێمە رووبەڕووی تۆ نیمە یارا
نیهانی بوو لە دڵدا سۆزی عیشقت — لە دوودی سورمەڕا بۆ ئاشکارا
بە دیدارت ئەگەر تارێ لە زولفت — بە ملکی کەی بدەم یا تەختی دارا
بە خوێنی من ئەگەر سەرخۆش ئەبی تۆ — وەکوو جامی سەبووحیت بێ گەوارا
لە جەوری تۆ دڵم نەشکاوە قەت من — عەجەب لەو شیشەیە نەشکا بەخارا
دەڵێم جانا موداڕایەک بفەرموو — لەگەڵ عاشق ئەگەر بووبێ مودارا
ئەدەب بەو غایەتی تۆ پای بەندی — بە فەریادت بگا شاهی بوخارا

X̂ezel̂êk le edeb

Eger tûbaye wek to cennet are
Le sayey qametî toye nîgara
çisîĥrêke be dû zolfî çelîpat
Ke meqbûl̂e be îslam u nesara
Le dil̂da ateşêkî 'alem efrûz
Le dîde gl̂ûşenêkî 'al̂em ara
Heta dûrim el̂êm etgirme baweş
Ke dême r̂ûber̂ûy to nîme yara
Nîhanî bû le dil̂da sozî 'îsqit
Le dûdî surmer̂a bû aşkara
Be dîdarit eger tarê le zolfit
Be mil̂kî key bidem ya textî dara
Be xuênî min eger serxoşebî to
Wekû camî sebûĥît bê gewara
Le cewrî to dil̂im neşkawe qet min
'Eceb lew şîs çye neşka be xara

Deĺêm cana mudarayek bifermû

Legeĺ 'aşiq eger bûbê mudara

Edeb bewẍayetî to paybendî

Be feryadit biga şahî buxara

غەزەلێک لە گۆران

له بەختی تاری شەو ناکەم شکایەت
شەبیهە چونکە بەو زوڵفی سیایەت!

نییە قابیل برینی راهی دووری
وەکوو پرچت کشاوە بێنیهایەت!

بە هیچ خاکستەرێ ناگەم نەکا بۆم
لە ئەنجامی لەهیبی حوب حیکایەت!

کە تیری نیونیگات چەرخانە ئینسان
قەفەس خاڵی ئەکا مورغی دیڕایەت!

لە چاوی بەد، خوا عومری جەوانی
قوبووڵ کا لێم بە پاداشتی ویقایەت!

خەوی منداڵ و سەهری عاشقی زار
ئەبەخشێ حوزنی نەغمەی لایە لایەت!

هۆوەیدایە لە رەنگی ئاڵی دەستت
کە دائیم پیشەتە قەتڵ و جینایەت

هەتاکەی، بادەنۆشی عەشقی تۆ بم
هەتاکەی، بێمەزەی ماچی کیفایەت؟

دەخیلت بم هومای زولفەینی دڵبەر
بە سەر سەرما بکێشە فەیزی سایەت!

بە گۆران ناکرێ قەت تەرکی سەودا
کلا نابم لەسەر جادەی هیدایەت!

Ẍezeĺêk le goran

Le bextî tarî şew nakem şikayet

Şebîhe çunke bew zoĺfe siyahet

Nîye qabîl birînî raĥî durî

Wekû pirçit kişawe bê nîhayet!

Be hî çxakisterê nagem neka bom

Le encamî lehîbî ĥub ĥîkayet!

Ke tîrî nîwnîgat çerxane însan

Qefes xaĺî eka morẍî dir̂ayet!

Le çawî bed, xûa 'umrî cewanî

Qubûĺ ka lêm be padaşî wîqayet

Xewî mindaĺ u sehrî 'aşiqî zar

Ebexşê ĥuznî neẍmey layelayet

Huweydaye le rengî aÎI destit
Ke dayim pîşete qetil u cînayet!
Heta key, badenoşî 'esqî to bim
Heta key, bê mezey maçê kîfayet?
Dexîlit bim homay zolfeynî dîlber
Be ser serma bikê Şe feyzî sayet!
Be "goran" nakrê qet terkî sewda
Kila nabim le ser cadey hîdayet

غەزەلێک لە قانع

چـاوەکـەم مـەغـروری هـەروا یـان خـەتـای نـازارییە
نـازە، وا ئـاڵـۆزە چـاوت؟ یـا لەسـەر خـونـخـوارییـە؟
خـەم لە مـن دێـوانـەتـر بـوو شـۆڕشـی دڵمی کەدی
دەردی دڵا دەردێ گـرانـە و عـیـلـلـەتـێکـی سـارییـە
ئـاوڕی شـان و بـەرۆکـی خـۆم ئـەدەم شـەیـدا ئـەبـم
چـون بـە ئەشـکـی خـوێـنـی جـەرگم قرمز و گـوڵناریـیە
نـاتـوانـێ پـێ لە ئەشـکـی خـۆی بـنـێ تـێپـەڕ بکـا
مـەشـرەبی عـاشق لەسەر ڕەسم و مەقـامـی هـاریـیـە
من بە شوێن دڵما گەڕام، شوێنی بە خـوێـن دۆزیـمـەوە
چۆن لە ڕاوچـی گـوم ئەبێ سـەیدێ کە خوێنی جارییـە
قـانـعـی بـۆیـە لە هـیـجـرا خـەو لـە چـاوی نـاکەوێ
قـاعیـدەی حـەسـحەس وەهـایـە کـەوتە شـەو بێدارییە

X̂ezelêk le qani'

ça wekem meX̂rûrî herwa, yan xetay nazdarîye?
Naze, we aÎoze çawit? Ya leser xûnxuarîye?
Xem le min dêwane tir bû şorişî diÎmî ke dî
Derdî dîÎ derdî girane w'îllatêkî sarîye
Awrî şan u berokî xom edem şeyda ebim
çon be 'eskî xuênî jergim Qirmizu guÎnarîye

Natuanê pê le eşkîxoy binê têpeȓ bika
Meşrebî 'aşiq le ser ȓesm u meqamî harîye
Min be şuên dilma geȓam, şuênî be xuên dozîmewe
çon le ȓawçî gum ebê seydê ke xuênî carîye
Qani'lboye le hîjra xew leçawî nakewê
Qa'îdey ĥesĥes wehaye kewte şew bêdarîye

غەزەلێک لە نالی

عەزیزم، ڕۆحی شیرینم، دوو چاوم! دەوای زامی دڵ و جەرگی بڕاوم!
ئەتۆ شا، من گەدا، دادم بپرسە لە زوڵمی چاوی بیمارت کوژاوم
ئەگەر نەیدەیتە دەس خۆم قاتیلی خۆم لە ڕۆژی ئاخیرەتدا بێ پێناوم
دەسا لادە سەری زوڵفت لەسەر ڕووت کە ڕووتی ڕووتم و مایل بە تاوم
لەباتیی خوێنی خۆم ڕازیم بە ماچێ دەسا بیدە هەتا زیندووم و ماوم
ئەوا نیشانەیی مەرگم عەیانە کە من غەرقی خەم و خوێن و زووخاوم
مەکەن مەنعم لە شیوەن ئەی ڕەفیقان! کە مەحزوون و غەمین و دڵ شکاوم
لە ژینی خۆم ئومێدم قەتعە نالی کە سووتاوە هەموو جەرگ و هەناوم

X̂ezelêk le nalî

Ēzîzim, ȓoĥî şîrînîm, du çergî biȓawim!
Deway zamî dil̂ , çergî bȓavom!
Eto şa, min geda, dadim bipirse
Le zol̂mîçawî bîmarit kujawim
Eger neydeyte des xom qatil̂î xom
Le ȓojî axîretda be pênawim
Desa lade serî zol̂fit le ser ȓût
Ke ȓûtî ȓutim u mayil be tawim
Lebatî xuênî xom ȓazîm be maçê
Desa bîde heta zîndûm u maqim
Ewa nîşaneyî megrim'eyane
Ke min 'xerqî xem u xuên u zûxawim
Meken men'im le şîwen ey refîwan!
Ke meĥzûn u xemîn u dil̂ şikawim

Le jînî xom umêdim qete "nalî"
Ke sûtawe hemû cerg u henawim

غەزەلێک لە ئاوات

بە یادی شەمعی ڕوخسارێکی دڵ ئیحیا نەکەم چبکەم
بە شەوقێکی وەها چاری شەوی یەڵدا نەکەم چبکەم
وەکوو مەجنوونی ماڵ کاول دەر و دەشت بۆتە مەئوای من
لە حەیفی عاقڵان خۆم شێتی ڕووی لەیلا نەکەم چبکەم
لە کۆڕی عیشقبازاندا نەماوە قەدری ڕووح و سەر
وەکوو پەروانە بۆ ڕووی ئەو بە ڕووح سەودا نەکەم چبکەم
دەڵێن یار خاکی بەرپێی سورمەیە بۆ چاومی دێنم
بە کوێرایی ڕەقیبی لامەزەب ئەی وانەکەم چبکەم
بە شەرتێ بێتە لام شەرتە سەرم دانێم لە پێناوی
ئەگەر بۆ گا و گەردوون ڕووح و سەر ژێر پا نەکەم چبکەم
لە دووری وی گەدام و دێتە لام وەک شادەبینم خۆم
لە چوون و هاتنی خۆم وەک گەدا، وەک شا نەکەم چبکەم
ئەگەر با بۆنی تۆ بێنێ «ئیمامی» وا دەڵێ گیانە
کە من ڕووح و سەرم قوربانی ڕێگەی بانەکەم چبکەم

X̂ezelêk le awat

Be yadî şem'î r̂uxsarêkî dil̂ îĥya nakem çibkem
Be şewqêkî weha arî şewî yel̂da nekem çibkem
Wekû mecnûnî mal̂ kawil der u deşt bote meway min
Le ĥeyfî 'aql̂an xom şêtî r̂ûy leyla nekem çibkem
Le kor̂î 'îsqbazanda nemawe qedrî r̂ûĥ u ser
Wekû perwane bo r̂ûy ew be r̂ûĥ swda nekem çibkem
Delên yar xakî ber pêy surmeye bo çawmî dênim
Be kuêrayî r̂eqîbî lamezeb ey wa nekem çibkem
Be şertê bête lam şertê serim danêm le pênawî
Eger bo ga wgerdûn r̂ûĥ u ser jêr pa nekem çibkem

Le dûrî wî gedam u dête lam wek şa debînim xom
Le çun u hatinî xom wek geda, wek şa nekem çibkem
Egar ba bonî to bênê "îmamî" wa deĺê giyane
Ke min r̂ûĥ u serim qurbanî r̂egey ba nekem çibkem

غەزەلێک لە هەژار

چارەڕەش بووم و لە ڕێی خاڵی ڕەشا بێچارە مام
دەک چ گیان سەختم کە من تا ئێستە هەر لەوبارە مام
من لەگەڵ مەجنوونێ هاوڕێ بووم لە ڕێی شێتی و ئەوین
ئەو گەیی بە نیاز و من هەر بێدڵ و ئاوارە مام
بۆ هورووژمم کەوتە کار شیری برۆ و تیری مژۆڵ
کون –کونی دڵ دوور لە هەژمار و جەرگ سەد پارە مام
گوڵ بەدەن ئەمڕۆ لە گولزارا گوڵی پشکووتبوو
گوڵ دەپشکووتن لە دەم، سەرسامی ئەو گوڵزارە مام
بولبولێ لە دیاری گوڵ دڕکی لە قاچی ڕادەچوو
من بە دڵما چوو لەسەیری ئەو گوڵی بێخارە مام
شەوڕەشی پرچت دڵی ساوامی وا دێوانە کرد
هەر لە منداڵیمەوە بەو تارەوە پەتیارە مام
پێم دەڵێ ڕەنگ زەردی وەک لیمۆی هەژاری، من وتم
ڕەنگ نەماوی ئەو نەمامی بەژنی لیمۆ دارە مام

X̂ezelêk le hejar

Carer̂eş bûm u le r̂êy xaĺî r̂eşa bê çare mam
Dekçi giyansextim ke min ta êste her lewbare mam
Min legeĺ mecnûnê hawr̂ê bûm le r̂êy şêtî wewîn
Ewgeyî be niyaz u min her bêdiĺ u aware mam
Bo hurûjmim kewte kar şîrî biro w tîrî mijoĺ
Kun kunî diĺ dûr le hejmar u cerig sed pare mam

Gul̂ beden emr̂o le gulzara gul̂i pişkûtbû
Gul̂ depişkutin le dem, sersamî ew gul̂zare mam
Bulbulê le diyarî gul̂ dir̂kî le qaçî r̂adeçû
Min be dil̂ma çû le seyrî ew gul̂î bêxare mam
şewr̂eşî pirçit dil̂î sawamî wa dêwane kird
Her le mindal̂î mewe bew tarewe petyare mam
pêm del̂ê r̂eng zerdî wek lîmoy hejarî, min witim
R̂eng nemawî ew nemamî bejnî lîmo dare mam

غەزەلێک لە هێمن

سۆفـی گۆشەی خانەقا بووم، ئێستە پیری مەیکەدەم
زاهیدی خەڵوەتنشین بووم، ئێستە مەست و مەیزەدەم
سەروی ئازادیش لەبار و دڵکەش و بەرزە، بەڵام
گیانەکەم! من شێت و شەیدای لار و لەنـجەی ئەم قەدەم
جیلوەیی جوانی لە هەرچیدا هەبێ خۆشم دەوێ
ڕۆژێ کوشتەی مینیژۆپ و ڕۆژێ گیرۆدەی شەدەم
هەر یەکەی بۆ خۆی دەجووڵێنێتەوە هەستی دەروون
زەردەپەڕ، کاروانکوژە، تاریک و روونی سوبـحدەم
ئاسـمانی ساو و دەریای مەند و تارمایی چیا
سێوی لاسوور و بەهێی زەرد و هەناری گوڵ بە دەم
کێ وەکوو من سارد و گەرمی ڕۆژگاری چێشتووە؟
گا لە دەشتی گەرمەسێر و گا لە کوێستانی گەدەم!
وەک شەپۆلی زێی خوڕم، ساتێ هەدادانـم نیە
گێژ دەخۆم، پێچێ دەدەم، من ڕۆڵە کوردی ئەم سەدەم
ڕێگە سەخت و پڕ لە کەند و لەند و هەڵدێرە و گەوە
هەر دەبێ ببزووم، دەبێ بکشێم، وچانی لێ نەدەم

«هێدی» بەڵگەی زۆرە بۆ هاوار و شینی نیوەشەو

گەر پەڕی پەروانە سووتا، شاهیدی وەک شەم هەیە

X̂ezelêk le hedî

Razî min win nakrê taze heta dîdem heye
Kar le ĥaşa der çûwe dîde ewendey nem heye
Ay le des dîde w dilî xomçim beser hat eyçilon
Yan le tay ewda delerzim yan miçur̂kî em heye
şêt heye agay lê karî xoşewîstî her niye
Ew be dêwanem dezanê min pejarey wem heye
Malî awa bê evîn çîrokî hend lê kewtewe
Wek bizanim wired razêkyan wekû hawdem heye
Babe nîn wajey min u tîmûy evîn wa mest deken
Her delêy peymane peywendî legel bestem heye
Min xemî xalêk dexom. Tenya ewende w hîçîtir
Lew cîhane gewreda her ew xeme wirdem heye
çawer̂ê bûm çend beçend bo dîtinî emma nebû
Ew nehat, yan her leber çawî min ewr̂o tem heye?
Şîr u bade mestî dênin wek yek, emma seyre pêm
Bo le serxoşî şîrda hênde r̂engî xem heye
Bê wefayîm gerçî le dîwe belam bew ĥalewe
Hêşte her bo nazî wî kir̂yarî wek min kem heye
"hêdî" belgey zore bo hawar u şînî nîweşew
Ger per̂î perwane sûta, şahîdî wek şem heye

غەزەلێک لە راوچی (مەلا کەریم عەزیزنەژاد)

گوڵم! تەیری تەلانی بێبڕیوی
لە دەس داڵی خەیاڵی دژ ڕەویوی

لە پارێزی گزەی شێعرم، دەترسی؟
کەوا تێمیسکە سەر لێوی گەزیوی؟

کچی کوردی هەرێمی، یا فریشتەی
لە نێو عەرشی خوداییدا، فڕیوی؟

تکەی ئیلهامی ئاونگی ئەوینی
لەسەر پەلکی گوڵی شیعرم وەریوی؟

بە ڕەش گیراوە ڕۆژی روونی بەختم
کەوا چارشێوی رەش دەوری تەنیوی

به هەڵوێستی شل و شەرمن دیاری
پەپوولەی باخە کوردێکی هەتیوی
لەمێژە دڵ بە دووتادێ دەزانم
لە نێو هەستێکی ناسک دابەزیوی
هەلە و دەستم لە ئەستۆ کە، هەتا کەی
لە نێو تەبعی تەڕی «ڕاوچی» خزیوی

X̂ezelêk le r̂awçî
(mela kerîm'azîz nejad)

Gul̂im! Teyrî telanî bêbijîwî
le des dal̂î xeyal̂î dij r̂ewîwî
Le parêzî gizey şe'rim, detirsî?
Kewa têmîske ser lêwî gezîwî?
Kiçî kurdî heremî, ya firîştey,
Le nêw 'er̂şî xudayîda, fir̂îwî?
Tikey îlhamî awingî ewînî
Leser pelkî gul̂î şê'rim werîwî
Be r̂eş gîrawe r̂ojî r̂ûnî bextim
Kewaçarşêwî r̂eş dewrî tenîwî
Be hel̂wêstî sil̂ u şêrmin diyarî
Pepûley bax̂e kurdêkî hetîwî
Lemêje dil̂ be dûta dê dezanim
Le nêw hestêkî nasik dabezîwî
Hele w destim le esto ke, heta key
Le nêw teb' î ter̂î "r̂awçî" xizîwî

غەزەلێک لە مستەفا ئیلخانیزادە

ئەوە شەرتێکە کردوومە هەتا مان
هەتا مێشک و لەشم هەن تەحتی فەرمان
لە دڵ قەت دەرنەکەم عیشقی غەزاڵم
کە هەر عیشق و ئۆمێدن ڕەمزی هەرمان
کە باسی خۆشەویستیم کرد لەلای ئەو
عەزیزی من سەری داخست لە شەرمان

زەکاتی جوانی خۆتم پێ کەرەم کە
هەر ئێستام لازمە نەک وەعدەی خەرمان
تەبیبا من نەخۆشی دەردی عیشقم
بە تەشخیست مەدە تۆ دەردی سەرمان
لە نوسخەتدا بنووسە ماچی لێوی
لە جیاتی شەربەت و ئامپوول و دەرمان
دەوا نابێ برینم جوز بە وەسلی
لە کوێ چارەم دەکا جار جار سەردان

X̂ezelêk le mistefa êlxanîzade

Ewe şertêke kirdûme heta man
Heta mêşk u leşim hen teĥtî ferman
Le diĺ qet dernekem' îşqî x̂ezalim
Ke her 'îşq u umêdin r̂emzî herman
Ke basî xosewîstîm kird le lay ew
'Eîzi min serî daxist le Şerman
Zekatî cuanî xotim pê kerem ke
Her êstam lazime nek we'dî xerman
Tebîba min nexoşî derdî' îsqim
Be tesxîst mede to derdî serman
Le nusxetda binûse maçî lêwî
Leciyatî şerbet u ampûl u derman
Dewa nabê birînim cuz be wesĺî
Le kuê çarem deka car care serdan

غەزەلێک لە کەریمی دافیعی (ک.د.ئازاد)

«با بنالن عاشقان تێکرا بە کوڵ	حەیفە با ئەو شیوەنە نەبڕێتەوە»
مژدە بێ بۆ عاشقانی چاوەڕێ	یاری شیرین دێتەوە هەر دێتەوە
فەسلێ جستان کۆچ ئەکا، هەر دێ بەهار	دەرد و ئازار لاوەکان دەبڕێتەوە

کێ دەڵێ بولبول کە مرد، گوڵ هەڵوەری دەستی خەم‌عەشق‌و وەفا دەسڕێتەوە؟

کوانێ داوێن پیس پلەی عەشقی هەیە پاک بە سروەی یەک نیگا دەشنێتەوە

کێ دەبێتە باعیسی دوو دڵ، ئەبەد ئاسەواری دەک ڕەبی پا بێتەوە

عاشقی پاکە ئەوەی بۆ یەک نیگا سوژدە با، دابێتەوە، بشکێتەوە

مەنعی شینی من مەکەن، هەر سەیرە گەر غەم لە «ئازاد» ساعەتێ جیا بێتەوە!

X̂ezelêk le kerîmî dafi'I (k.d.azad)

"ba binal̂in 'aşqan têkr̂a bekul̂"
"Ĥeyfe ba ew şîwene nebr̂êtewe"
Mojde bê bo 'aşqanî çawer̂ês
Yarî şîrîn dêtewe her dêtewe
Fesl̂î cistan koçeka, her dêbehar
Derd u azar lawekan debr̂êtewe
kê del̂î bulbul ke mird, gul̂ hel̂werî
Destî xem'eşqî u wefa desr̂êtewe?
Kuanê dawên pîs piley'eşqî heye
Pak be sirwey yek nîga deşnêtewe
Kê debête ba'îsî dû dil̂, ebed
Asewarî dekr̂ebî pa bêtewe
'A şqî pake ewey bo yek nîga
Sojde ba, dabêtewe, bişkêtewe
men' î şînî min meken, her seyre ger
xem le "azad" sa,etê ciya bêtewe.

سێبەری مەرگم لە پێشدایە و بەرەو مەنزڵ دەڕۆم
ناخی گۆڕی تەنگە جێگام، هەر تل ئاسا بێ قەدەم
من بەرەو ئاسۆ، بەرەو ڕووناکی باڵم گرتووە
چۆن بەرەو تاریکی دەخشێم، پاڵ وە شەیتانێ دەدەم!
کانی روونم دی بە لێشاوی بەهار شلوێ نەبوو
بەفری گەورەم دی چیای گرت و بە تاوێ بۆە قەدەم
ژینی کورتم دی پڕاوپڕ بوو لە شانازی و شەرەف
عومری زۆرم دی کە دوایی هات بە ڕیسوایی و نەدەم
ئاگری سینەم بڵێسەی دێ و وڵات ڕۆشن دەکا
ئەو دەمەی خۆم وەک دڵۆپێک دەچمە نێو دەریای عەدەم

X̂ezelêk le hemin

Sofi goşey xaneqa bûm, este pîrî meykedem
Zahîdî xelwetnişîn bûm, este mest u meyzedem
Serwi azadîş lebar u dil̂keş u berze, bel̂am
Giyanekem! min şêt u şeyday lar u lencey em qedem
Cîlweyî cuanî le herçîda hebê xoşim dewê
Rojê kuştey mînîjop ~~u r̂ojê~~ gîrodeyşedem
Her yekey boxoy decûlênetewe hestî derûn
Zerdeper̂, karwankuje, tarîk u rûnî subĥdem
Asmanî saw u deryay mend u tarmayî çîya
Sêwî la sûr u behêy zerd u henarî gul̂ be dem
Kê wekû min sard u germî r̂ojgarî çêstûwe?
Ga le deştî germesêr u ga le kuêstanî gedem
Wek şepolî zêy xur̂im satê hedadanim niye
Gêj dexom, pêcê dedem, min r̂ol̂e kurdî em sedem
R̂ege sext u pir̂ le kend u lend u hel̂dêre wgewe
Her debê bibzûm, dedê bikşêm, wi çanî lê nedem
Seberi megrim le pêşdaye w berew mwnzil̂ der̂om
Naxî gor̂î tenge cêgam, her tilasa bê qedem

Min berewaso, berewr̂ûnakî balîm girtûwe

Con berew tarîkî dexşêm, palî we şeytanê dedem!

Kanî r̂ûnim dî be lêşawî behar şilwê nebû

Befrî gewrem dî iyay girt u betawê bûqedem

Jînî kurtim dî pir̂awpir̂ bû le şanazî w şeref

'umrî dirêjim dî ke duayî hat be wrîswayî wnedem

Agirî sînem bilîsey dê w wilat r̂oşin deka

Ew demey xom wek dilopêk deçcme nêw deryay 'edem

غەزەلێک لە هێدی

رازی من ون ناکرێ تازە هەتا دیدەم هەیە

کار لە حاشا دەرچووە دیدە ئەوەندەی نەم هەیە

ئای لە دەس دیدە و دڵی خۆم چم بەسەر هات ئەی چلۆن

یان لەتای ئەودا دەلەرزم یان مچورکی ئەم هەیە

شێت هەیە ئاگای لە کاری خۆشەویستی هەر نییە

ئەو لە دێوانەم دەزانێ من پەژارەی وەم هەیە

ماڵی ئاوابێ ئەڤین چیرۆکی هێند لـێ کەوتەوە

وەک بزانم وردە رازێکیان وەکوو هاودەم هەیە

بادە نین واژەی من و تینووی ئەڤین وا مەست دەکەن

هەر دەڵێی پەیمانە پەیوەندی لەگەڵ بەستەم هەیە

من خەمی خاڵێک دەخۆم، تەنیا ئەوەندە و هیچی‌تر

لەو جیهانەی گەورەدا هەر ئەو خەمە وردەم هەیە

چاوەڕێ بووم چەند بەچەند بۆ دیتنی ئەمما نەبوو

ئەو نەهات، یان هەر لە بەرچاوی من ئەورۆ تەم هەیە؟

شیعر و بادە مەستی دێنن وەک یەک، ئەمما سەیرە پێم

بۆ لەسەر خۆشیی شیعردا هێندێ ڕەنگی خەم هەیە

بێوەفاییم گەرچی لـێ دیوە بەلام بەو حاڵەوە

هێشتە هەر بۆ نازی وی کڕیاری وەک من کەم هەیە